

Evaluering:

Rådgivning til indsatte og pårørende

Evaluering af to aktiviteter, der hjælper børn af indsatte. Gennemført af SAVN med støtte fra TrygFonden.

Med støtte fra
TrygFonden

Om rapporten

Denne rapport er en evaluering af to rådgivningsinitiativer fra SAVN, der hver især skal bidrage til at gøre det lettere at være barn og pårørende til en person i fængsel.

Det ene initiativ handler om børnefaglig rådgivning til varetægtsfængslede forældre. Dette tilbud skal øge forudsætningerne for, at forældrene sammen får taget de bedste beslutninger i forhold til deres børn. Det kan fx indebære, at barnet kommer på besøg i arresthuset, at forælder og barn ringer sammen, eller at der holdes en pause med kommunikationen. Målet med rådgivningen er, at forældrene tager stilling til – og handler på – børnenes behov for omsorg og kontakt.

Det andet initiativ er en udvidelse af SAVNs telefonrådgivning med social-, økonomisk og juridisk rådgivning. SAVN har i en årrække haft en telefonrådgivning til pårørende, der udelukkende havde et børnefagligt sigte, men valgte i 2020 – på baggrund af indsigter fra en undersøgelse – at søge midler til at udvide rådgivningsmulighederne. Undersøgelsen pegede nemlig på et uopfyldt behov for socialrådgivning – særligt blandt partnere til indsatte ("Giv en stemme til pårørende", Analyse & Tal 2020).

Selvom begge aktiviteter stammer fra et ønske om at hjælpe børn og pårørende, så hænger de ikke sammen organisatorisk. De vil derfor blive beskrevet separat i hver sin del af rapporten.

Projektet er støttet af TrygFonden, og evalueringen er udarbejdet af Analyse & Tal.

Børnefaglig rådgivning i arresthuse

Om den børnefaglige rådgivning i arresthuse

Formålet med den børnefaglige rådgivning er, at forældrene bliver støttet i at tage de bedst mulige beslutninger i forhold til deres børn. Det kan fx være støtte til, hvordan den indsatte forælder kan tage kontakt med forælderen i frihed med henblik på at tale med eller se sine børn. Eller rådgivning om, hvordan forældrene kan fortælle børnene om det, der er sket, hvorfor den indsatte er varetægtsfængslet, og hvordan de som familie kan håndtere den store usikkerhed, som ofte præger varetægtsfængslingsperioden.

Det var oprindeligt planen, at de varetægtsfængslede forældre skulle tilbydes børnefaglig rådgivning inden for de første 21 dage af varetægtsfængslingen. Derved ønskede SAVN at tilgodese børnenes behov for hurtigt at få at vide, hvor deres forældre er, hvorfor de er tilbageholdt, og at de får mulighed for at komme på besøg eller ringe sammen med dem.

I løbet af den første del af projekforløbet blev det dog klart, at de indsatte sjældent er i stand til at håndtere relationen til deres børn eller fortælle dem hvorfor de er væk så kort tid efter anholdelsen. Selv efter længere tid, viste det sig vanskeligt at finde forældre, der var motiverede til at tale om så sårbart et emne som deres børn. Blandt andet af den årsag har initiativet langt fra nået det aktivitetsniveau, der var målet, men er stadig i gang med at finde sin form.

Evalueringen her er således ikke en vurdering af aktivitetens udbredelse og virkning. Den har i stedet til hensigt at belyse nogle udfordringer og barrierer omkring børnefaglig rådgivning i arresthusene, og hvordan og i hvilket omfang der er potentiale for at arbejde videre med den tilgang.

For at belyse barrierer og potentialer i projektet har vi interviewet følgende syv personer, der har været involveret i projektet, og desuden været i løbende dialog med sekretariatet hos SAVN.

- Pernille Gry Petersen, tidligere projektleder i SAVN
- Charlotte Thinggaard, Fængselsbetjent og børneansvarlig i Vestre Fængsel
- Charlotte Nielsen, frivillig aktivitetsleder i SAVN
- Gorm Østergaard, Sektionschef i Vestre Fængsel
- Dennis Marcher, Enhedsleder i Vestre Fængsel
- Frederikke Lindgaard, Frivillig rådgiver i Randers
- Majbritt Rold Jeppesen, Fængselsbetjent og børneansvarlig i Randers Arresthus

Interviewene er fundet sted i april 2023, på nær et enkelt, der fandt sted i januar 2023.

Konklusioner

Der er opbakning til den børnefaglige rådgivning blandt arresthuspersonale og frivillige.

De frivillige i undersøgelsen oplever rådgivningen som meningsfuld og givende for både dem selv og de indsatte, de har samtaler med. Og i både Randers Arresthus og Vestre Fængsel mener personalet, at aktiviteten har et potentiale i forhold til at hjælpe børnene med at se deres forældre – og måske også give dem nogle mere fornuftige forældre.

I arresthusene har personalet desuden et håb om, at rådgivningen kan være med til at skabe en bedre kultur og dagligdag i arresthusene. Ifølge fængselspersonalet forsøger de indsatte at opretholde en hård facade over for hinanden og over for personalet, og åbner ikke op for det, de synes er svært – såsom afsavn til sine børn eller konfrontation med børnenes anden forælder (oftest mor). I stedet brænder de inde med frustrationer, der giver anledning til flere konflikter mellem indsatte og mellem indsatte og personale. Hvis SAVNs rådgivning kan være med til at bløde op for dette, så vil det gøre tilværelsen lettere for både indsatte og personalet i arresthusene.

Projektet har være præget af en vanskelig begyndelse.

Særligt har nogle udefra kommende faktorer forsinket opstarten – herunder en langsom åbning i arresthusene efter corona-nedlukningen, langtidssygdom og udskiftning blandt projektlederne i SAVN og i ledelsen på Randers Arresthus.

SAVN valgte at påbegynde implementeringen af rådgivningen i Vestre Fængsel som det første under antagelse af, at de her var gearret til aktiviteter med organisationer udefra, og desuden havde mange indsatte i målgruppen. Det viste sig imidlertid, at selvom disse antagelser måske var rigtige, så var der andre udfordringer med Vestre Fængsel, der særligt hang sammen med stedets størrelse og organisering, gennemstrømningen af indsatte og en markant mangel på personale.

Det viste sig således at være u hensigtsmæssigt at lægge hovedfokus netop der. I skrivende stund har SAVN d etableret nye samarbejder og starter op med en fokuseret indsats i arresthusene i Odense og Randers og på Blegdamsvej i København. Det næste år vil vise, om fokus på andre arresthuse bidrager til at etablere en mere smidigt fungerende aktivitet.

Den største udfordring for projektet er at rekruttere indsatte, der er motiverede til at tage imod rådgivning. De fleste indsatte er ikke klar til at modtage børnefaglig rådgivning i de første uger efter varetægtsfængslingen. I den periode er fremtiden meget uforudsigelig, følelsen af magtesløshed kan være overvældende og den indsatte kan være i krise. Arresthuspersonalet peger på, at de indsatte typisk først er klar til at forholde sig til deres børn, når de kender til tidsperspektivet og forstår konsekvenserne af en eventuel dom, hvilket kan tage måneder og i nogen tilfælde flere år.

På det tidspunkt er kontakten mellem fængselspersonalet og den varetægtsfængslede langt mere begrænset end i den første periode af varetægtsfængslingen. Så selv hvis den indsatte skulle blive mere motiveret til en rådgivningssamtale på et senere tidspunkt, så er det ikke sikkert, at personen ville blive gjort opmærksom på muligheden for det.

Det kræver ekstra ressourcer, hvis personalet skal afsætte tid til dialog med de indsatte og til at følge op, hvis samtalen om børn giver anledning til krise. Hverken Vestre Fængsel eller Randers Arresthus virker til at have de ressourcer. Det er tvivlsomt, hvorvidt opslag om tilbuddet på opslagstavler bidrager markant til de indsattes kendskab til rådgivningen.

Dertil kommer udfordringen med at motivere de indsatte til forælder-rådgivningen. Fængselspersonalet oplever, at mange indsatte ikke kan overskue det eller ikke ønsker at indrømme deres fejl over for deres børn, (eks)kærester eller fængselspersonale.

Hvis rådgivningen skal være meningsfuld fremadrettet, skal det være lettere at informere de indsatte om tilbuddet, og en større del af de indsatte skal være motiverede til at tage imod det. Ellers spilder de mange involverede parter sin tid, og SAVN vil formodentlig kunne finde bedre veje til at hjælpe de pårørende.

Der findes ikke en one-size-fits-all model for, hvordan aktiviteten struktureres i de forskellige arresthuse.

Arresthusene varierer i størrelse, struktur, ressourcer, personale og indsatte. Særligt Vestre Fængsel skiller sig ud ved at være meget stort og med en kraftig gennemstrømning af indsatte, der bliver placeret i forskellige afdelinger og filialer under Københavns Fængsler. Samtidigt er der et stort underskud af personaleresourcer, hvilket bidrager yderligere til det, en leder kalder for "en tumultarisk stemning" i arresthuset.

I lidt mindre arresthuse som Randers og Blegdamsvej (sammenlignet med Vestre) har personalet et større kendskab til de enkelte indsatte, og der er som udgangspunkt mere stabilitet. Det er dog ikke ensbetydende med, at der ikke er udfordringer – fx har der været flere udskiftninger i ledelsen i Randers, der har gjort det vanskeligt at få stabilitet i aktiviteten.

Samlet ser det ud til, at aktiviteten må skrues sammen, så den passer til rammerne og personalet i de forskellige arresthuse – sådan som det også gøres nu.

Hvad angår Vestre, så er anbefalingen på baggrund af de afholdte interviews, at aktiviteten kører videre på et nedsat blus, men at der i øjeblikket ikke investeres mange kræfter i at få rådgivningen yderligere etableret. Hvis der gøres flere gode erfaringer i de andre arresthuse, hvor aktiviteten nu er ved at blive etableret, eller hvis de børneansvarlige får mere tid og kontakt til de indsatte, så kan SAVN, på baggrund af disse erfaringer, skrue op for engagementet igen i Vestre Fængsel.

Svær opstart

Et projekt bliver sjældent helt, som man forventer det. Både på grund af hændelser udefra, der kan påvirke projektet, og fordi selve aktiviteterne aldrig forløber helt som planlagt, når man har med mennesker at gøre. Det har også været tilfældet for forældrerådgivningen, som bygger på et engagement fra mange mennesker samtidigt: projektledere i SAVN, frivillige, fængselspersonale, indsatte forældre og forældre i frihed.

Projektet har løbende været udfordret af udskiftninger og sygdom blandt nøglepersoner. Det gælder hos SAVN, hvilket i perioder har begrænset koordineringen og kommunikationen med arresthusene og de frivillige.

Også i Randers Arresthus, som var det andet arresthus der startede aktiviteten (efter Vestre Fængsel), er de på den tredje eller fjerde leder af arresthuset, og det er uklart, om den nuværende leder fortsætter. Efter den første leder trådte af, har aktiviteten ligget stille. Aktiviteten er dog ved at starte op igen.

Arresthusene viste sig desuden at være lidt sene til at åbne op for besøg og aktiviteter efter corona-nedlukningen. Det medførte en udskydelse af opstarten fra foråret til efteråret 2021.

En tredje udfordring under opstarten af implementeringen var antallet af relevante deltagere i målgruppen. I Vestre Fængsel vurderede de inden projektet, at en stor andel af deres indsatte var fædre i målgruppen, men ved opstart af aktiviteten var der tilfældigvis en periode med få danske indsatte med børn.

Udfordringen med det begrænsede antal forældre i målgruppen skyldtes dog ikke blot tilfældige udsving. Der lader også til at have været en generel overvurdering af interessen for børnefaglig rådgivning blandt de indsatte, både fra personalets og SAVNs side. Dertil kommer også, at mange pårørende til de indsatte ikke ønskede at have kontakt med de indsatte.

Udfordringen med at rekruttere deltagere i målgruppen viste sig desværre at være et problem, der ikke kun prægede projektopstarten. Det har været et gennemgående problem igennem projektperioden. Vi kommer mere grundigt ind på dette senere i rapporten.

”

”Der var ganske rigtigt fædre, men de har for mange tanker andre steder og kunne ikke håndtere det der med at tale om børn. Simpelthen fordi det er et stressende sted at komme ind. Vi buldrer derudaf og flytter rundt på folk, fordi vi har så stort overbelæg.

Det, de tænker mest på, det er afklaring på, om de har fået en dom. Og der kan gå over et år. Det er først derefter, at de kan overskue alt det, der er udenom”

- Dennis Marcher, Enhedschef i Vestre

Fra SAVNs side valgte man at tage udgangspunkt i Vestre Fængsel og starte rådgivningen op der som det første. Tanken var, at der med arresthusets størrelse måtte være mange potentielle brugere, og at det desuden var en fordel at have de forskellige fængselsafdelinger og funktioner under samme tag.

Erfaringen viste imidlertid, at det ikke nødvendigvis er en fordel med et så stort fængsel – snarere tværtimod. Sektionschef Gorm Østergaard fortæller, at Vestre Fængsel er et meget stort og uoverskueligt sted, hvor der både er et stort flow af fængselspersonale og indsatte. Mange indsatte kommer dertil og bliver sendt videre til andre, mindre arresthuse, så det er en svær opgave for fængselspersonalet at holde styr på, hvem der kunne være i målgruppe for børnefaglig rådgivning, og om de bliver i huset eller bliver sendt videre.

Derudover er Vestre Fængsel særligt hårdt ramt af personalemangel. Enhedsleder Dennis Marcher fortæller, at de mangler omkring 70 ansatte, så der er ikke nogen, de kan sætte til at varetage en opgave i forhold til at skulle informere de indsatte om rådgivningsmuligheden.

Rekruttering og fastholdelse af frivillige

En af aktivitetens vigtige forudsætninger er rekruttering af tilstrækkeligt mange fagligt kvalificerede frivillige med erfaring med børnefaglig rådgivning. Dette viste sig at være relativt svært. Udgangspunktet for SAVN var, at der skulle være en etableret gruppe frivillige inden aktiviteten satte i gang i arresthusene, men den målsætning måtte revurderes, da der kun meldte sig en lille håndfuld i hhv. København og Randers. I Randers faldt tilmed to ud af fire fra inden aktiviteten blev startet op, da de fik nyt arbejde.

Erfaringerne fra projektet peger på, at der er udfordringer forbundet med at igangsættelsen en ny aktivitet, der både kræver etablering af en frivilligruppe og samarbejde med arresthusene. For på den ene side er det svært at introducere rådgivningskonceptet til arresthusene, hvis der ikke allerede står et forberedt frivilligkorps klar. På den anden side er det svært at fastholde de frivillige i en venteposition indtil arresthusene har etableret aktiviteten i organisationen og fundet indsatte, der er interesserede i rådgivningen. De to dele skal helst ske samtidigt, hvilket viste sig svært i praksis.

I Randers gav dette udslag i, at to samtaler blev aflyst, fordi der ikke var frivillige, der kunne tage samtalen. I Vestre Fængsel overtog projektlederen i SAVN de første fem-seks samtaler, fordi der var for meget usikkerhed omkring logistikken og tidspunkterne. SAVN ønskede at undgå, at nye frivillige blev udsat for, at deres aftale blev aflyst eller at de skulle vente længe i arresthuset.

Både frivillige og arresthuspersonale giver dog udtryk for en vis forståelse over for den slags opstartsvanskeligheder, så i skrivende stund er der både frivillige, der står klar til at rådgive, og børneansvarlige i arresthusene, der står klar til at videreformidle aftaler med de indsatte.

De frivillige, der er tilknyttet projektet, har alle en stærk børnefaglig baggrund, og flere har kendskab til Kriminalforsorgen, så det er i vid udstrækning et område, de forstår og brænder for. Oplevelsen hos SAVN er, at det er lettere at rekruttere gennem de eksisterende frivilliges netværk end at rekruttere gennem opslag på Facebook.

”

Jeg oplever, at dem, jeg har haft samtaler med indtil videre, har tilkendegivet at tage ting med derfra, som de kunne bruge helt konkret i deres forælderrolle. Og de har også ønsket opfølgende samtaler med mig.

Ved opfølgende samtaler har jeg fået eksempler på, hvordan en forælder har omsat min vejledning og anvisninger, og på den måde fået fornemmelse af, at vejledningen lever i praksis.

- Frederikke, frivillig i Randers

Samtalerne

Projektlederen i SAVN, der afholdt de første samtaler med indsatte i Vestre Fængsel, var overrasket over, hvor kriseramte de indsatte var. Hun oplevede, at den første samtale udelukkende bestod i at lytte til de bekymringer og frustrationer, de indsatte sidder med. Først ved den anden samtale var de indsatte i stand til at tage imod rådgivning.

De frivillige vurderer, at det er meget meningsfuldt at tale med de indsatte, og de har kun fået positive tilbagemeldinger fra dem. De oplever, at deres socialfaglige baggrund og kendskab til kriminalforsorgen er en stor styrke, da de således har relevant viden og konkrete råd, de kan give videre til de indsatte forældre.

Ifølge arresthuspersonalet er det en styrke, at rådgiverne ikke er ansatte fra arresthuset. De oplever, at de indsatte har svært ved at åbne op omkring følsomme emner, såsom deres børn, men i stedet opretholder en hård facade over for personalet. Overfor frivillige, der kommer udefra og som de ikke skal omgås efterfølgende, kan de bedre fortælle om de ting, der er svært.

”

Der er også nogle gange, hvor jeg har haft kontakt med en ekskone om, at han [den indsatte] gerne ville have kontakt med sit barn, som så siger, "den idiot, han skal ikke snakke med vores datter. Ved du hvad, nu har han ikke kontaktet hende i tre år, så det har jeg ingen interesse i". Og det kan jeg sagtens følge dem i.

- MaiBritt, børneansvarlig i Randers Arresthus

Varetægtsfængslingen er ofte den vanskeligste periode for familierne, og det er derfor også i denne periode, der er særligt behov for rådgivning, hvis der skal tages hånd om børnene. Konfliktniveauet mellem forældrene kan være meget højt, og det er svært for dem at få talt om situationen i forhold til børnene, da kontaktmulighederne er meget begrænsede. En del forældre (både mødre og fædre) er på anholdelsestidspunktet i et nyt parforhold, hvad også kan komplicere situationen betydeligt. Det er derfor ofte en meget kompleks og følelsesmæssigt vanskelig situation, som forældrene skal agere i, hvad blandt andet afføder, at en del forældre vælger ikke at fortælle børnene sandheden om det, der er sket, før der er gået flere måneder.

På den måde får forældrene udskudt de svære, men også vigtige, samtaler med børnene, og beslutningerne om hvorvidt børnene skal komme på besøg og tale i telefon med den indsatte eller ej. Og det betyder desværre også, at mange børn mister kontakten til deres indsatte far eller mor i varetægtsfængslingsperioden, hvad der gør dem bekymrede, kede af det og usikre på, hvad der er sket og kan ske.

Samtalerne mellem de frivillige og de varetægtsfængslede skal derfor kunne tage afsæt i meget forskellige familiekonstellationer og forældrevalg, som afføder problemer for børnene, ligesom de skal kunne forholde sig til mange måder at være forældre på.

Implementering i arresthusene

I arresthusene ser de det som en stor gevinst, hvis SAVNs tilbud om rådgivning kan gøre, at de indsatte får talt ud omkring deres frustrationer og følelser. Personalet tror, at det vil bidrage til at sænke konfliktniveauet og derved få hverdagen til at glide lettere, hvis de kan bløde op for det, som Gorm Østergård Nielsen fra Vestre Fængsel omtaler som en macho-kultur. Han ønsker sig flere tiltag som den børnefaglige rådgivning. Samtidigt er arresthuspersonalet bevidste om, at mange børn lider under deres forældres fejl, og som kan have glæde af, at deres indsatte forældre får hjælp til at genoptage eller holde kontakten med dem.

I praksis har det dog vist sig at være vanskeligt for arresthusene at organisere og igangsætte forælderådgivningen. En af de centrale udfordringer er mangel på personale til at opsøge og informere indsatte med børn om muligheden for rådgivning. Udgangspunktet var, at de børneansvarlige skulle tage fat i de indsatte med børn og fortælle dem om tilbuddet. Den børneansvarlige er en eller flere fængselsbetjente i hvert fængsel, der har afsat et varierende antal timer til bl.a. at tale med de indsatte om deres børn og sørge for besøgsfaciliteter til børnene. Men de børneansvarlige oplever, at der ikke er tilstrækkelig tid til at tale enkeltvis med de indsatte med børn. *"Jeg har jo ikke tid til at høre samtlige indsatte, om de har børn, og om de har lyst til at snakke med en fra SAVN"*, fortæller eksempelvis MaiBritt, der er børneansvarlig i Randers arresthus.

Hertil kommer, at arresthuspersonalet ikke kan tilgå et journaliseringssystem, hvor man kan se, hvem der har børn, sådan som de kunne tidligere. Den børneansvarlige må således spørge alle indsatte, om de har børn, for at finde frem til personer i målgruppen.

Generelt foregår en stor del af kommunikationen mellem indsatte og fængselspersonale gennem sedler og opslag. Sådan er det også omkring den børnefaglige rådgivning. Tilbuddet er beskrevet på en opslagstavle, og i Randers foregår tilmelding til rådgivning ved at de indsatte skriver anmodningsseddel til arresthuspersonalet.

Både i Randers og i Vestre Fængsel er de dog opmærksomme på, at det sandsynligvis ikke er tilstrækkeligt med skriftlig reklame på en opslagstavle. Personalet er nødt til at være mere opsøgende for at få de indsatte forældre med på, at det kan være en god idé med forælderådgivningen.

Spørgsmålet er så, om det er muligt at være mere opsøgende end de er, givet den tid, de har til rådighed. Der er forhåbninger om, at det vil være lettere i de mindre arresthuse, og der hvor der er mindre gennemstrømning af indsatte, som der er i Vestre Fængsel.

Rekruttering til forældre rådgivningen

Ifølge en opgørelse fra VIVE (SFI) havde 0,33 procent af de 0-17 årige en forælder i fængsel i 2013 (Oldrup m.fl. 2016, "Indsat far – udsat barn?"). Det svarer til omkring 4.000 børn – og her er kun medregnet biologiske børn, ikke stedbørn. Målgruppen for aktiviteten er således relativt stor. SAVNs udgangspunkt er, at rådgivningen både er relevant for de forældre, som har haft en tæt kontakt til deres barn/børn op til varetægtsfængslingen, og for de forældre som ikke har. Ifølge SAVN kan fængslingen nemlig udgøre et afbæk fra en kriminel hverdag, hvor der endelig er tid til at tage stilling til – og revurdere – forældreskabet.

Alligevel har det vist sig vanskeligt at finde indsatte forældre, der er interesserede i – eller parate til – at tage imod rådgivningstilbuddet. Det kan være flere grunde til. Som tidligere nævnt er perioden lige efter anholdelsestidspunktet ofte præget af konflikter mellem den indsatte og den tilbageblivende forælder, der skal tage sig af børnene alene og måske allerede har gjort det i en periode inden. Derfor kan der være en vis modstand fra forælderen i frihed imod, at børnene skal besøge eller ringe sammen med den indsatte.

En børneansvarlig i Randers giver desuden udtryk for, at mange indsatte kun er interesserede i kontakt med deres børn, hvis det gavner deres egen situation i form af udvidet frihed. Hvis ikke det er muligt at mødes med børnene, fx fordi moren i frihed modsætter sig, så er de ikke interesserede i rådgivningen. *"Rigtig mange af vores indsatte, de har ikke haft noget med deres børn at gøre inden de kom ind og sidde. Det er kun, hvis de får noget ud af det, så har de børn"*, fortæller hun.

Og der er netop brug for, at den indsatte sætter sine egne behov og sin egen situation til side, som en børneansvarlig i Vestre siger: *"Det kræver jo, at man vil være en god far og gøre det bedste for sit barn. Og gerne vil ofre lidt for det"*, siger hun, og fortsætter senere: *"Det er bare som om, at de ikke rigtigt griber den. Og jeg ved ikke, om det er fordi, de ikke kan overskue det, eller synes det er pinligt eller ikke synes, de selv har behov for det."*

Således ligger der en svær opgave i at motivere indsatte til at takke ja til tilbuddet, der måske – måske ikke – øger muligheden for at se deres børn, og som måske kræver, at de indrømmer deres fejl over for deres børn og kæresten eller ekskæresten.

”

”Deres puls er stadig helt oppe og køre. De skal lige lande og lige indse, at ‘hov, jeg skal nok være her i ret lang tid, så måske er det meget smart at prøve at få det bedste ud af det’. Det er det, jeg prøver at sige til dem.”

- Charlotte Thinggaard, Børneansvarlig i Vestre

Udfordringen med at motivere indsatte til rådgivningen handler også om, at selve indsættelsen er en voldsom og utryk omskiftning i tilværelsen for den indsatte, og de er, ifølge fængselspersonalet, sjældent i stand til at tage stilling til, hvad der kunne gavne deres børn.

Særligt under modtagelsen bliver den indsatte præsenteret for en lang række informationer, som i sig selv er svære nok at forstå og begribe. De er således sjældent modtagelige over for yderligere information om muligheden for børnefaglig rådgivning. Det, de er optaget af, er hvorvidt og hvornår de vil blive dømt, og så de mere akutte forhold som betaling af husleje eller pasning af deres hund. Så selvom personalet har relativt tæt kontakt med den indsatte under modtagelsen sammenlignet med tiden efter, så viste det sig ikke at være et oplagt tidspunkt at informere om rådgivningen, sådan som det oprindeligt var tænkt.

Ifølge fængselspersonalet, der er interviewet, kan der gå relativt langt tid efter indsættelsen, før de er klar til at tage hensyn til deres børn. Nogle håber i lang tid på en hurtig afklaring, så de ikke behøver at fortælle deres børn om, hvor de befinder sig. Først når det bliver klart for dem, at der kan gå meget lang tid før de får en afklaring, begynder de at tænke på alt det udenom.

På baggrund af disse erfaringer er fængselspersonalet gået væk fra at informere om rådgivningen ved modtagelsen, og gør det i stedet hurtigst muligt, når det forekommer meningsfuldt. Udfordringen er, at de efter modtagelsen har begrænset berøring med de indsatte.

”

”Man skal også tænke på, at mange af de mennesker, der kommer herind, de er i forvejen udsatte. Samtidigt kan de have en mistillid til autoriteter.”

– Dennis Marcher, Enhedschef i Vestre

Opsamling

Rekrutteringen af indsatte til rådgivning fremstår alt i alt som den væsentligste udfordring for projektet. Det kan opsummeres i to problemer. Det ene er problemet med at formidle tilbuddet til de indsatte. Det er svært at få øje på en oplagt kommunikationskanal, hvor alle indsatte i målgruppen har mulighed for at høre om tilbuddet og eventuelt tilmelde sig en samtale. I den kommende tid forsøger personalet i Randers, Odense og på Blegdamsvej at prioritere formidlingen yderligere. Håbet er, at en intensiveret indsats kan gøre aktiviteten mere kendt i arresthusene.

En overvejelse i den forbindelse er, at rådgivningen kunne få et navn, der i mindre grad bliver associeret med kommunal sagsbehandling, som der kan være en vis modstand imod blandt de indsatte.

Det andet – og nok vigtigste – problem omkring rekrutteringen er, at de indsatte kun i begrænset grad opleves som motiverede for at tage imod tilbuddet. Hvis det ikke fremover lykkes at 'sælge' den børnefaglige rådgivning til de indsatte i markant højere grad end hidtil, så må konklusionen være, at det ikke er en hensigtsmæssig måde for SAVN at støtte børnene på i forbindelse med deres forældres fængsling. Så er det bedre at finde andre måder at imødekomme børnenes behov på.

Telefon rådgivning

Om telefonrådgivningen

I 2020 udførte Analyse & Tal en målgruppeundersøgelse blandt pårørende til indsatte. Den viste, at den børnefaglige telefonrådgivning til pårørende er en stor hjælp for mange, men også at rådgivningen med fordel kunne udvides til at favne nogle af de socialfaglige og økonomiske udfordringer, som mange pårørende står med – ikke mindst i den første tid efter deres kæreste eller mand er blevet fængslet. En af SAVNs brugere fortalte dengang:

"Jeg manglede nogen, der kunne sige: Du skal sige til din mand at han skal søge halv husleje. Du skal kontakte kommunen med det samme. Du skal med det samme oplyse Udbetaling Danmark at du er enlig forsørger – ikke vente tre måneder som socialrådgiverne siger. Det er den slags praktiske ting, der er behov for at få at vide. Det kan give en ro. Så kan man få overskud til det følelsesmæssige og praktiske i forhold til børnene".

Behovet for en bredere rådgivning er blevet imødekommet gennem dette initiativ. Helt konkret er den børnefaglige rådgivning forsøgt udvidet med en socialfaglig, økonomisk og en juridisk telefonrådgivning.

De pårørende ringer fortsat til et hovednummer, og efter en kort dialog videresendes vedkommende til den rette rådgiver.

Efter projektplanen skulle dette være frivillige med en socialrådgiverfaglig baggrund, men i det meste af projektperioden har rådgiveren været varetaget af to rådgivere ansat i SAVN – én på det børnefaglige og én, der har stået for det socialfaglige, økonomiske og juridiske område.

Siden januar 2021 er der registreret 929 rådgivningssamtaler med pårørende i rådgivningen. De er hver især kategoriseret og beskrevet gennem bl.a. den pårørendes relation til den indsatte og behovet for rådgivning.

Resultaterne fra disse registreringsskemaer præsenteres i denne evaluering, suppleret med interviews med tidligere og nuværende projektledere.

Rapporten fokuserer på, hvem og hvor mange der har henvendt sig og med hvilke problemstillinger. Datagrundlaget giver kun begrænset mulighed for at udtale sig om, i hvilken grad brugerne har oplevet rådgivningen som en relevant hjælp, men alene antallet af brugere, der har modtaget rådgivning om konkrete, dokumenterede problemstillinger, giver et kraftigt praj om, at telefonrådgivningen er relevant for mange pårørende.

Om datamaterialet

Rapporten er baseret på et registreringskema, som rådgiverne udfylder i forbindelse med henvendelserne. På baggrund af samtaler med SAVN kommer her et par kommentarer til dette datamateriale.

Registreringskemaet er blevet opdateret og udvidet et par gange i løbet af 2021, så flere af oplysningerne er først blevet registreret systematisk fra 2022 og frem.

Der har heller ikke været en helt konsekvent registreringspraksis i projektperioden, særligt fordi den har været udfyldt af forskellige personer. Sygemeldinger og projektlederskift kan desuden have medført nogle huller i både rådgivning og registrering.

Dernæst har det vist sig, at nogle af kategorierne var svære at udfylde i praksis. Det gælder særligt vurderingen af, hvorvidt rådgivningen har været tilfredsstillende. Rådgiverne har oplevet, at dette var svært at spørge til, da de lige har afsluttet en samtale om nogle meget følsomme emner. Det ville gøre samtalen mindre personlig og mindre empatisk, hvis de til sidst skulle bede den pårørende vurdere samtalen. Rådgiverne har heller ikke ment, at de kunne vurdere tilfredsheden på brugernes vegne. Derfor har flere kun noteret det, når brugerne på eget initiativ har nævnt, at de var tilfredse (401 gange ud af 929) eller at rådgivningen var utilstrækkelig (2 gange).

Et mål for fremtidig registrering må derfor være et større fokus på ensartethed. Derudover bør spørgsmål og kategorier udformes, så de ikke går ud over rådgivningens kvalitet og oplevelse. Fx kunne man tage udgangspunkt i rådgiverens egen tilstrækkelighedsvurdering, selvom der potentielt kan være en bias. Hvis målet er at skærpe rådgivningen, vil denne bias sandsynligvis være begrænset.

Om brug af frivillige

Det var oprindeligt en målsætning, at frivillige skulle stå for en del af rådgivningen af de pårørende. Det er imidlertid ikke lykkedes at rekruttere frivillige til rådgivningen. Ifølge SAVN skyldes det bl.a. en begrænset indsats i forhold til rekrutteringen, som der sættes fart under nu. Det skyldes dog også, at den tidligere projektleder gerne ville køre aktiviteten i gang, inden hun lod frivillige påtage sig opgaven. Da hun blev sygemeldt og senere skiftede job, nåede hun således ikke at samle og uddanne et frivilligkorps.

Det er vurderingen – både fra evaluators og fra SAVN – at det godt kan lade sig gøre at samle en gruppe kvalificerede frivillige, ligesom det kan for telefonrådgivningstilbud i andre organisationer. Der kan eksempelvis forsøges med rekruttering blandt socialrådgivere og socialrådgiverstuderende, eller blandt de frivillige tilknyttet arresthusprojektet, der venter på deltagere blandt de indsatte.

Konklusioner

Udvidelsen af telefonrådgivningen har gjort rådgivningen mere relevant for flere

I alt har SAVN registreret 929 henvendelser på de ca. to år, projektet har kørt. Det er næsten en fordobling af henvendelserne fra de to foregående år.

Blandt disse er 520 blevet mødt med rådgivning om sociale, økonomiske eller juridiske problemstillinger, hvilket akkurat overstiger målsætningen om rådgivning af den type til 500 pårørende. En del af dem har også fået børnefaglig rådgivning.

Pårørende har i nogle tilfælde modtaget rådgivning om andre problemstillinger end dem, de henvendte sig med. Omkring 70 henvendelser har vedrørt børnefaglige problemstillinger, men vedkommende har i stedet fået rådgivning om andre udfordringer – primært socialfaglige. Og omvendt har et tilsvarende antal fået socialfaglig rådgivning, selvom de henvendte sig til SAVN af andre årsager.

Denne forskel hænger sandsynligvis sammen med, at mange ikke kender til muligheden for at modtage socialfaglig rådgivning hos SAVN, men at det faktisk er inden for det socialfaglige, at deres udfordringer viser sig at være mest præsentable. Det gælder især for kærestes og ægtefællers. Således ser det ud til, at de bredere rådgivningsmuligheder gør SAVN endnu mere relevant for pårørende.

Ingen grund til at dele op i juridisk, økonomisk og socialfaglig

Antallet af henvendelser viser, at SAVN lykkes med at imødekomme pårørendes ønske om rådgivning, der favner de forskelligartede udfordringer, de står med efter deres partner, ekskæreste, barn eller forælder er sat i fængsel.

Datamaterialet peger samtidigt på, at der er et markant overlap i socialfaglige, juridiske og økonomiske problemstillinger. SAVNs egen vurdering er desuden, at de to sidstnævnte problemstillinger typisk er af en sådan karakter, at de kan favnes under en samlet socialfaglig kategori. Således kan der i stedet for fire kategorier med fordel være tale om to: en børnefaglig og en socialfaglig rådgivning.

Det betyder, at kravene til de frivillige rådgivere inden for udvidelsen af telefonrådgivningen først og fremmest vil være en baggrund som socialrådgiver.

Det er en fordel at kunne modtage henvendelser gennem både telefon og sociale medier

Datamaterialet indikerer, at det har øget brugen af SAVNs rådgivningstilbud, at brugerne også kan kontakte foreningen gennem SAVNs lukkede facebookgruppe.

Fra 2022 og frem er en fjerdedel af henvendelserne sket igennem Facebook. Det foregår ved, at nye eller tidligere medlemmer skriver personlige beskeder til SAVN eller skriver et fælles opslag i gruppen, som SAVN følger op på i gruppen eller i en personlig besked, alt efter indhold.

Henvendelserne gennem Facebook foregår i kontortiden, hvor der også er åbent for telefonhenvendelser. Der er derfor grund til at tro, at henvendelserne gennem Facebook kommer fra brugere, der foretrækker denne kanal frem for at ringe. Nogle ville måske have undladt at række ud til SAVN, hvis det kun havde været muligt at henvende sig telefonisk.

Udvidelsen af både rådgivningsmuligheder og henvendelseskanaler giver samlet set indtryk af, at SAVN i dag har en endnu mere tilgængelig og relevant rådgivningstjeneste end tidligere.

Registreringspraksissen bør evalueres i detaljer og skemaet til udfyldning bør gennemarbejdes

Rådgiverne har udfyldt et skema for hver henvendelse, hvilket udgør et værdifuldt grundlag for at evaluere og udvikle rådgivningsaktiviteten.

Der er dog flere kategorier, der ikke er udfyldt i tilstrækkelig grad til at det kan bruges som evaluering- og monitoreringsinstrument. Enten fordi kategorierne ikke har været meningsfulde, eller fordi der har været uklarhed om, hvordan de skulle udfyldes.

Der er behov for, at det gøres endnu mere tydeligt, hvordan rådgivere skal anvende ud udfylde skemaet, så der også kan ske en strømlining blandt rådgiverne. Det er ikke mindst vigtigt, når der ansættes nye, frivillige rådgivere.

Efterspørgsel på rådgivning

Samlet set udførte SAVN rådgivning til 929 henvendelser i perioden 1.1.2021-1.3.2023. En del af dem omhandlede flere forskellige problematikker, hvorfor søjlerne i figur 1 summer til mere end 929.

Rådgiverne har registreret, hvilke problemstillinger, henvendelsen har vedrørt (den venstre søjle), og hvilken rådgivning, de har ydet (den højre søjle). Disse to er langt overvejende sammenfaldende, men ikke helt. Omkring 592 henvendelser vedrørte børne- og familiefaglige problematikker, men kun 519 har modtaget rådgivning angående dette. Derimod har 421 modtaget socialfaglig rådgivning mod kun 348 henvendelser omkring dette.

Ifølge sekretariat i SAVN skyldes dette bl.a., at foreningen er mest kendt for sit arbejde omkring børn, men at mange forældre, der henvender sig, i første omgang har brug for rådgivning til praktiske og økonomiske forhold, før de kan tage fat på de mere følelsesrelaterede udfordringer som forældre.

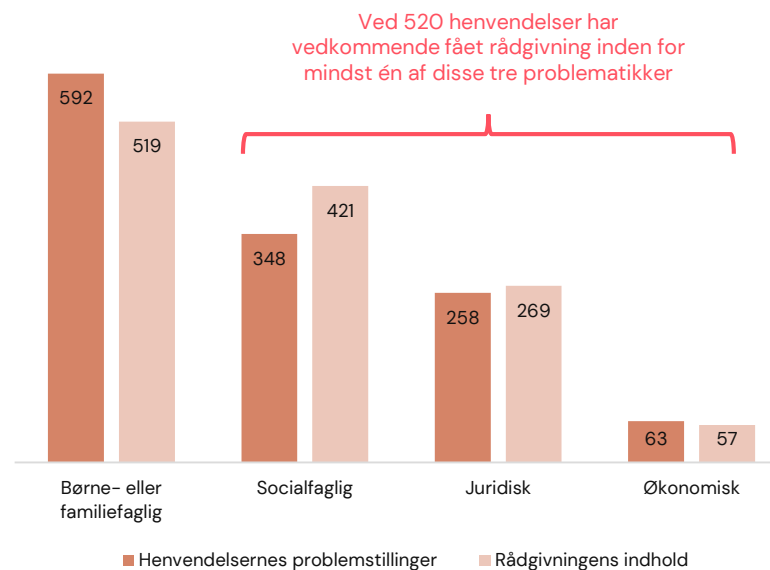
Tager man højde for overlap mellem de tre områder, så er 520 henvendelser blevet mødt af socialfaglig, juridisk eller økonomisk rådgivning. SAVN har således ramt projektets målsætning om, at 500 pårørende fik hjælp til sociale, økonomiske eller juridiske spørgsmål – og lidt til.

Lige så mange – 519 – har modtaget børne- eller familiefaglig rådgivning, hvilket svarer til niveauet før projektperioden.

Definition af henvendelser

Henvendelser er her ikke målt som unikke personer, men derimod unikke sager. Samme person kan således optræde flere gange, hvis der opstår nye problematikker eller indsættelser. Hvis en pårørende ringer angående samme sag, bliver det ikke regnet som en ny henvendelse, men blot tilføjet den eksisterende. På baggrund af en delvis ID-registrering på henvendelserne vurderes det, at max. 5 procent af henvendelserne er gengangere.

Figur 1: Henvendelsernes problemstillinger og rådgivningens indhold

n = 929 henvendelser

Udvikling i omfang af rådgivning

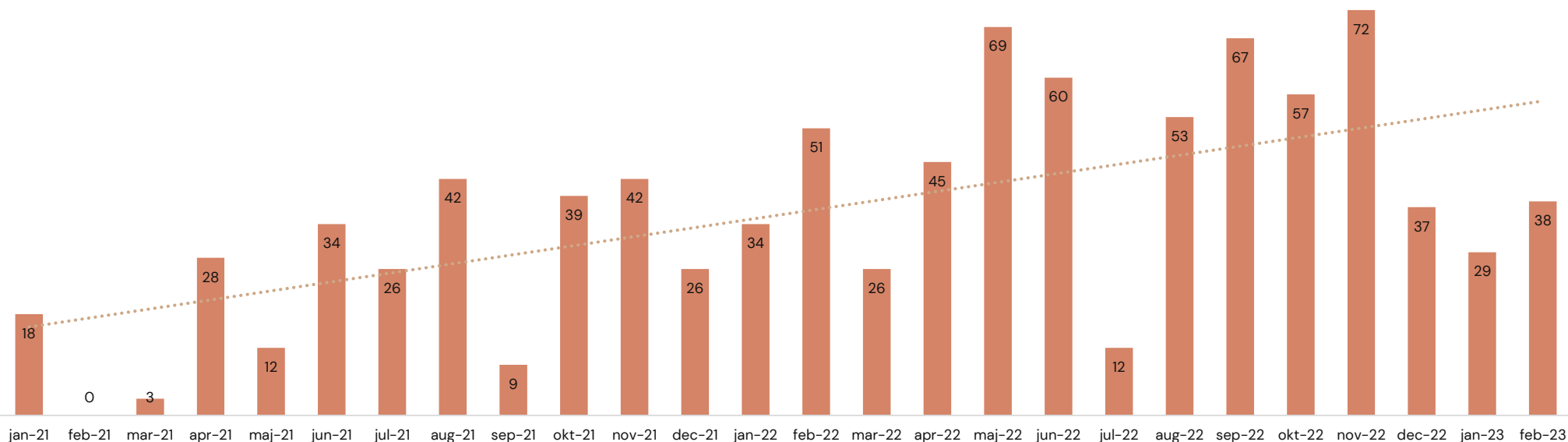
Der er noteret 929 henvendelser for perioden januar 2021 – februar 2023. I gennemsnit har der således været 36 henvendelser om måneden.

Der er relativt store udsving fra måned til måned i antallet af henvendelser. Det kan skyldes tilfældige udsving, en hænger også sammen med skift i bemanningen af telefonen. Fx manglede der en socialfaglig rådgiver i marts 2023, så i den periode blev henvendelser angående socialfaglige problematikker sendt videre til andre organisationer. I juli 2022 modtog SAVN kun akutte opkald, mens den almindelige rådgivning var lukket.

Trækker man en tendenslinje over perioden (den prikkede linje), ser det ud til, at der samlet set har været en stigning. Udviklingen må formodes at hænge sammen med et større kendskab til rådgivningstilbuddet blandt pårørende, måske som resultat af en større tilstedeværelse på sociale medier.

Figur 2: Måned for henvendelse

n = 929 henvendelser

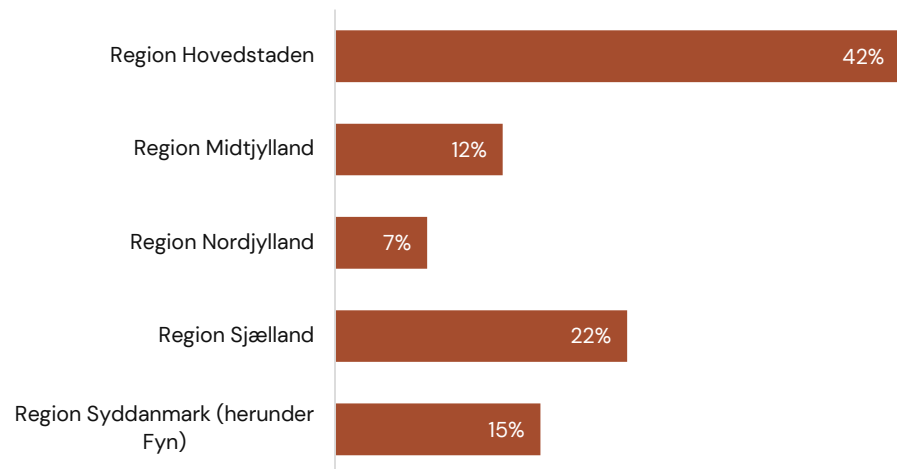
Hvem kontakter SAVN

Der er oplyst bopælsregion for de fleste af de henvendelser, der er foretaget over telefon – i alt 58 procent af henvendelserne. Blandt dem udgør henvendelser fra Region Hovedstaden langt den største gruppe – også større end hvad der svarer til befolkningstallet (ca. 32 procent).

43 procent af henvendelserne kommer fra kærestes/ægtefæller. 18 procent er ekskærestes/forældre til et fælles barn. 16 procent er forældre til den indsatte og 10 procent er henvendelser fra fagpersoner. De resterende er hhv. venner til den indsatte (3 procent), søskende (3 procent) eller børn af den indsatte (3 procent).

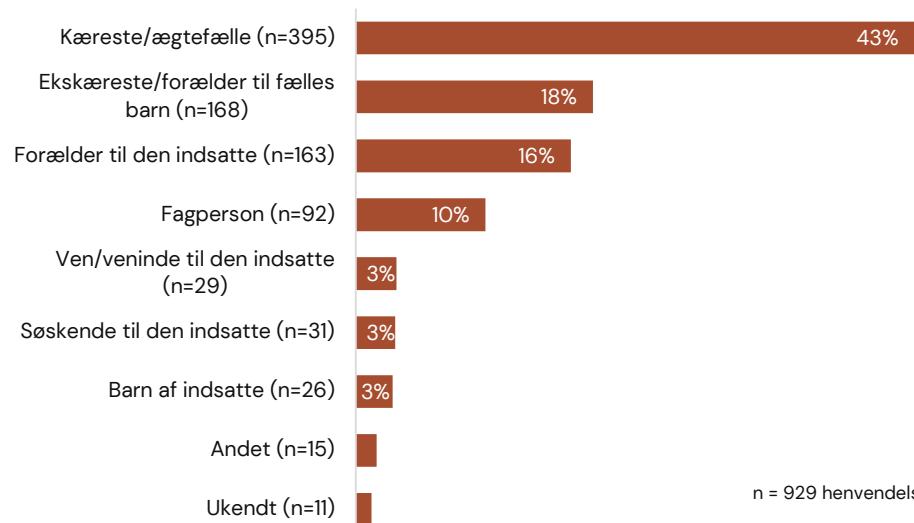
Således er det en relativt bred vifte af pårørende (og fagpersoner), der kontakter SAVN, dog først og fremmest nuværende eller tidligere kærestes og ægtefæller.

Figur 3: Region hvor den pårørende er bosat (procent)

n = 870 henvendelser

Figur 4: Den pårørende relation til den indsatte (procent)

n = 929 henvendelser

De pårørendes problemstillinger

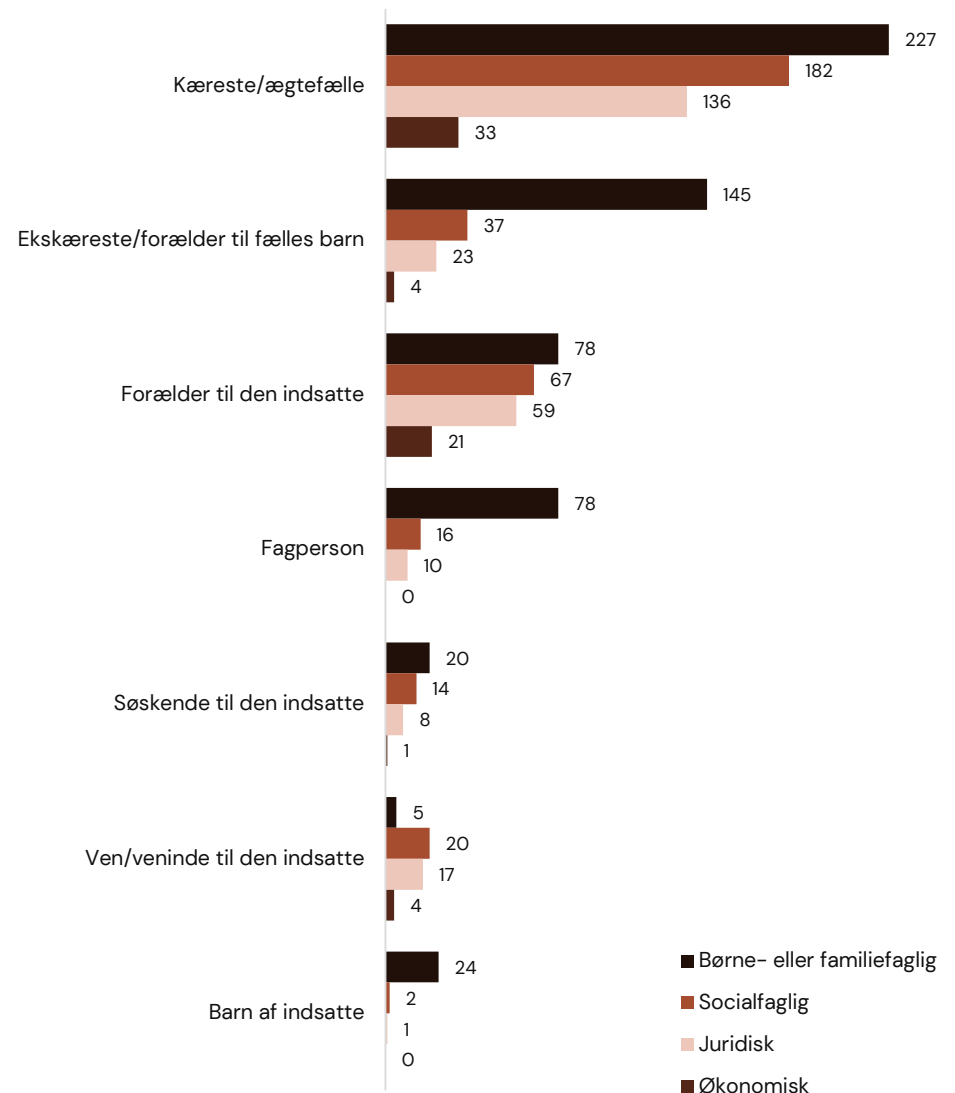
Der er forskel på, hvad forskellige typer af pårørende og fagpersoner henvender sig omkring. Generelt henvender flest sig omkring børne- eller familiefaglige problematikker, men det varierer hvor stor en andel, disse problematikker udgør for den enkelte pårørende gruppe.

Kærestere/ægtefæller, som udgør den største gruppe, henvender sig næsten ligeså ofte angående socialfaglige problematikker (182) som børnefaglige (227), og det er i høj grad også den gruppe, der også har juridiske og økonomiske spørgsmål. For mange opstår der økonomiske udfordringer, når den ene forsørger er væk, og disse problemer kan være de mest presserende at få hjælp til.

Ekskærestere, som er forældre til et fælles barn, henvender sig primært omkring de børnefaglige udfordringer. For dem er det måske heller ikke nyt at være enlig forsørger, som det er for de førnævnte.

Forældre til indsatte henvender sig med børnefaglige spørgsmål – særligt omkring spørgsmål i relation til den indsatte mindreforsørgede – og med socialfaglige, juridiske og økonomiske spørgsmål angående den indsatte situation.

Figur 5: Problemstillingerne for de forskellige typer af pårørende (antal)

n = 929 henvendelser

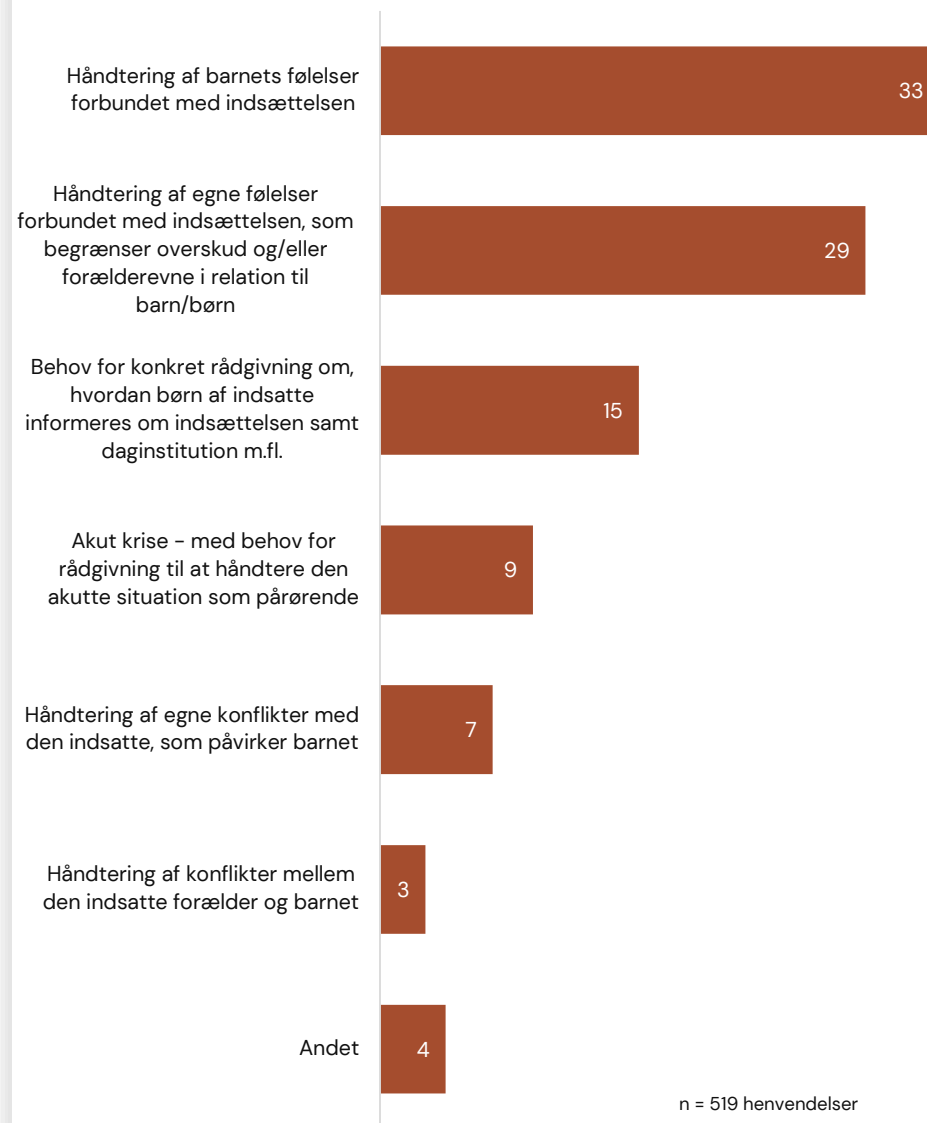
Børne- eller familiefaglig rådgivning

To tredjedele af henvendelserne i perioden handlede bl.a. om børne- eller familiefaglige problemstillinger. Figuren til højre viser hvilke konkrete emner, rådgiverne primært har hjulpet de pårørende og fagpersonerne med. Registreringsskemaet har kun givet mulighed for at notere ét emne, så der kan godt have været tale om rådgivning af flere emner end det primære.

Det mest udbredte har været rådgivning om håndtering af barnets følelser i forbindelse med indsættelsen (33 procent), og dernæst håndtering af egne følelser (29 procent).

15 procent har primært modtaget rådgivning om, hvordan børnene og deres institution mv. kan informeres om indsættelsen.

Figur 6: Primær rådgivning ved børne- eller familiefaglige problemstillinger (procent)

Socialfaglig rådgivning

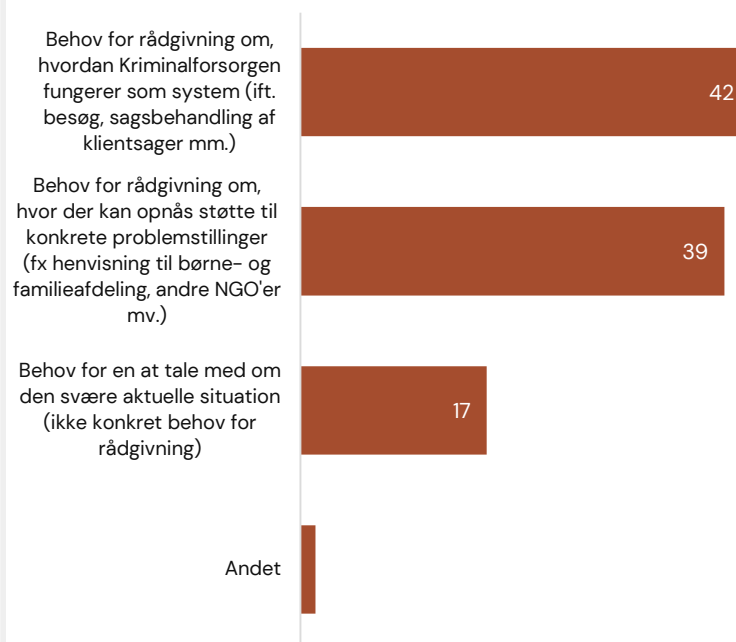
Den socialfaglige rådgivning dækker tre forskellige hovedproblemer.

Den største gruppe – 42 procent – har primært modtaget rådgivning om, hvordan Kriminalforsorgen fungerer, bl.a. i forhold til besøg og behandling af den indsattes sag. Det var en af de udfordringer, flere undersøgelsesdeltagere gav udtryk for, at de savnede hjælp til, i en tidligere undersøgelse ("Giv en stemme til pårørende", Analyse & Tal 2020). For pårørende til førstegangsindsatte kan indsættelsen ikke bare være et chok, men også en jungle af nye regler og systemer, som de ikke er bekendt med i forvejen.

Næsten ligeså mange (39 procent) har fået rådgivning om, hvor de kan finde hjælp til konkrete problemstillinger. De er bl.a. blevet sendt videre til en relevant organisation, forsvarsadvokater og myndigheder.

De sidste 17 procent har kun haft behov for at tale med nogen om deres situation, men har ikke modtaget konkret rådgivning.

Figur 7: Primær rådgivning ved socialfaglige problemstillinger (procent)

n = 421 henvendelser

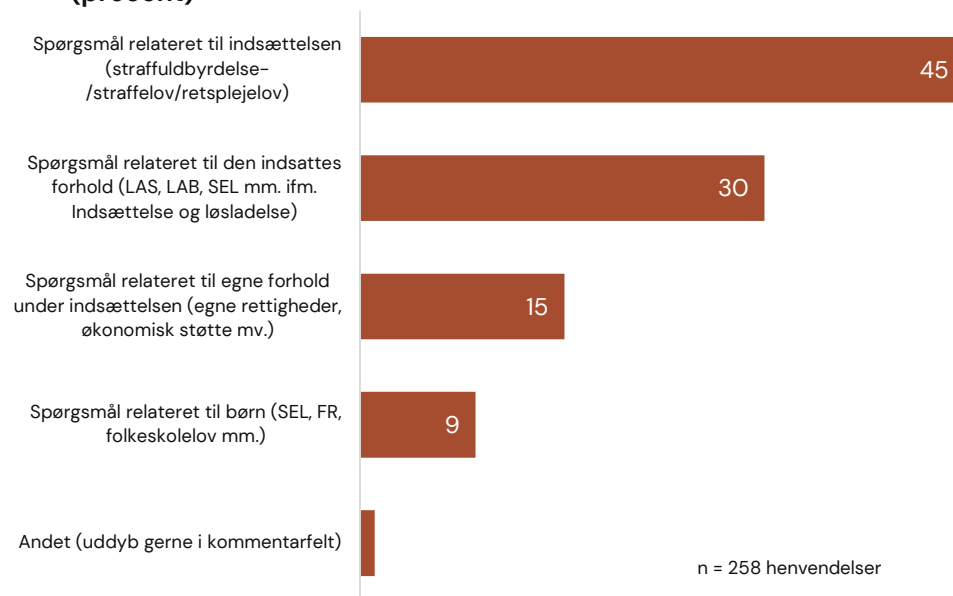
Juridisk og økonomisk rådgivning

Tæt relateret til behovet for at forstå Kriminalforsorgen, handler næsten halvdelen (45 procent) af den juridiske rådgivning om at hjælpe de pårørende med at forstå regler, procedurer og procesgange i relation til især varetægtsfængslingsperioden.

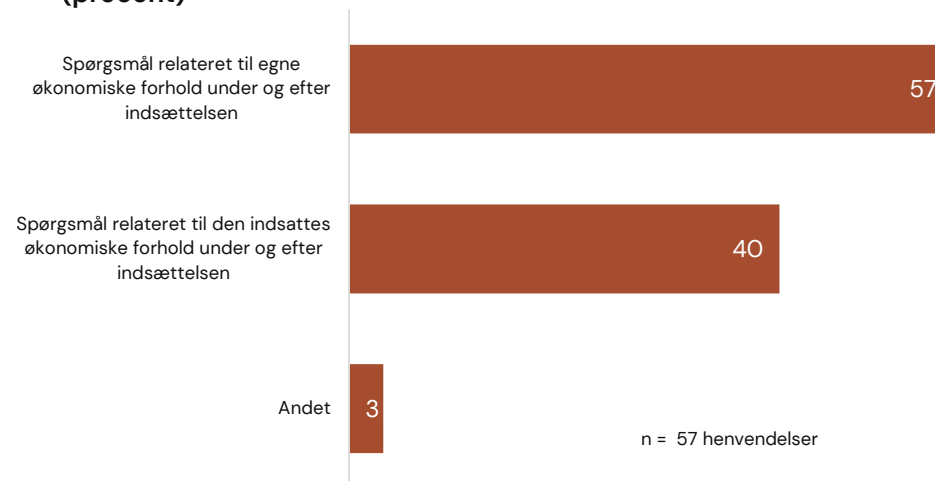
Ifølge SAVN viste den juridiske og økonomiske rådgivning sig at overlappe væsentligt – til dels også med den socialfaglige rådgivning. Det fremgår også af registreringskemaet. Her fremgår det, at 30 procent af den juridiske rådgivning handlede om lovgivning relateret til den indsatte sociale og beskæftigelsesmæssige forhold før indsættelsen. Og 40 procent af den økonomiske rådgivning handlede tilsvarende om den indsatte økonomiske forhold før indsættelsen.

Kun 15 procent af den juridiske rådgivning omhandlede egne rettigheder og muligheder for økonomisk støtte. Til gengæld handlede 57 procent af den økonomiske rådgivning også om dette – egne økonomiske forhold. Fra den tidligere nævnte undersøgelse ved vi, at mange pårørende får halveret sin husstandsindkomst når kæresten eller ægtefællen indsættes, hvorfor det er forståeligt, at der efterspørges hjælp hertil.

Figur 8: Primær rådgivning ved juridiske problemstillinger (procent)

Figur 9: Primær rådgivning ved økonomisk problemstillinger (procent)

Henvendelseskanaler

Fra januar 2022 og frem har rådgiverne registreret, hvordan brugerne har henvendt sig til SAVN: gennem telefon, e-mail eller deres egen lukkede facebookgruppe.

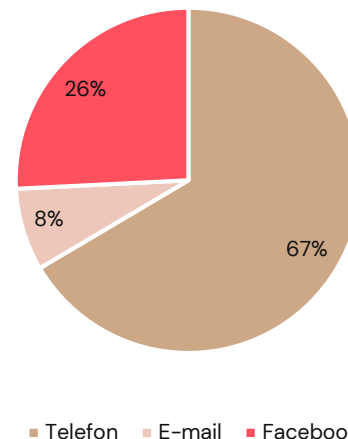
Telefonisk henvendelse udgør størstedelen med to tredjedele af henvendelserne. 8 procent har henvendt sig via e-mail, og 26 procent via Facebook.

Med en fjerdedel af henvendelserne giver det indtryk af, at facebookgruppen styrker tilgængeligheden og synligheden af SAVNs rådgivningstilbud. Facebookgruppen blev etableret i løbet af 2020, så det er kun de seneste år, at pårørende har kunne henvende sig ad den vej.

Der er tydelig forskel på, hvem der anvender hvilke kanaler baseret på deres relation til den indsatte. Det er særligt den store gruppe af kærestes/ægtefæller, der anvender Facebook – det gør næsten halvdelen af denne gruppe. Det kan hænge sammen med, at mange i den gruppe netop finder SAVN via de forskellige facebookgrupper for pårørende, herunder særligt SAVNs egen lukkede facebookgruppe.

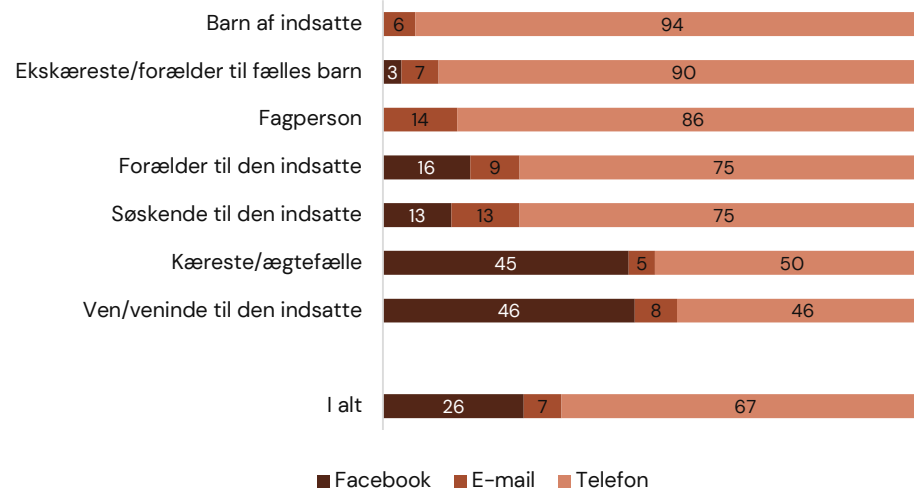
Også venner/veninder til den indsatte ser ud til at finde og kontakte SAVN gennem Facebook, mens de øvrige grupper primært henvender sig telefonisk.

Figur 10: Henvendelseskanal

n = 609 henvendelser

Figur 11: Henvendelseskanal fordelt på den pårørendes relation til den indsatte

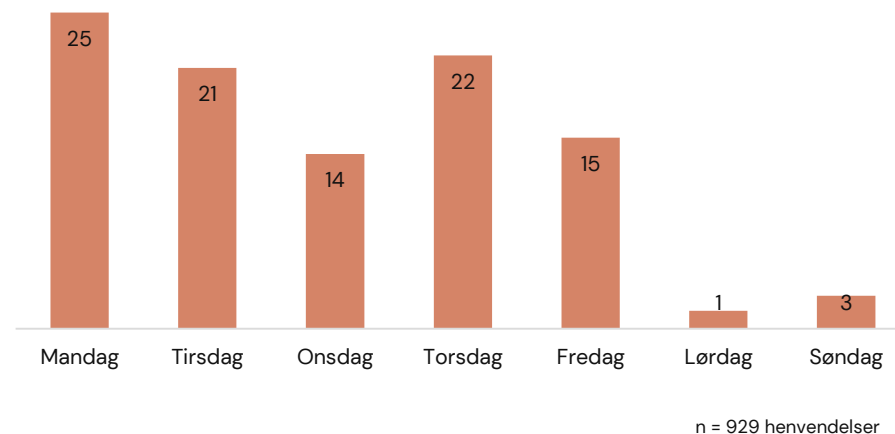
Tid for henvendelse

Tidspunktet for henvendelser afhænger i høj grad af, hvornår telefonen har været åben. Det har den primært været mellem kl. 10 og kl. 15 i hverdagen og kun undtagelsesvis i weekenderne. Derfor er der lidt flere henvendelser mandag – efter to lukkedage – og der er også lidt flere torsdag, hvor der i perioder har været åbent til kl. 17.

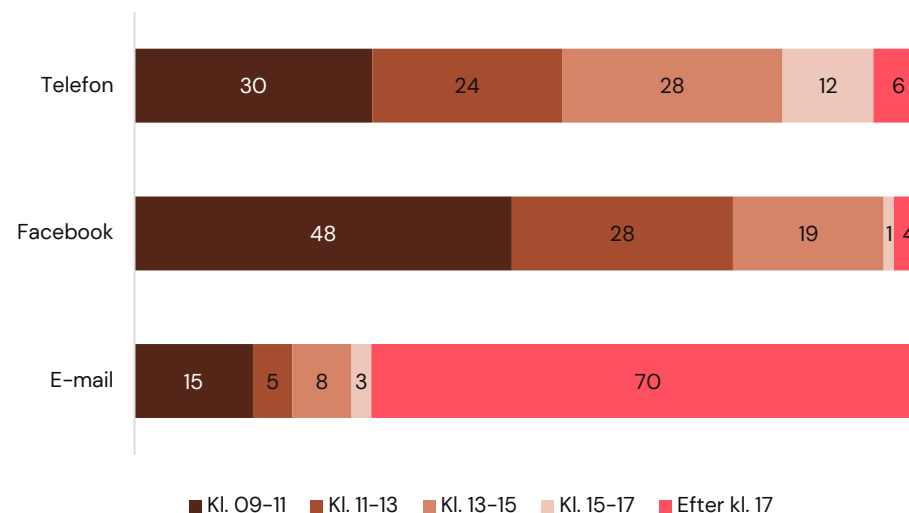
Henvendelser over e-mail ligger oftest om aftenen, hvor telefonen er lukket. Derimod foregår henvendelser via Facebook primært inden for kontortiden. Facebook ser således ikke ud til være en kanal, man bruger, når telefonen er lukket, ligesom e-mail gør det.

Det antyder, at en del af SAVNs målgruppe foretrækker denne henvendelseskanal frem for telefonen. Således ser det ud til, at SAVNs mere aktive tilstedeværelse på Facebook bidrager til at øge kendskabet og henvendelserne til SAVNs rådgivning.

Figur 12: Ugedag for henvendelse (procent)

Figur 13: Tidspunkt for henvendelse fordelt på henvendelseskanal (procent)

n = 609 henvendelser

For mere information:

Malte Moll Wingender

E-mail: Malte@ogtal.dk

Telefon: 40543264

Analyse & Tal

www.ogtal.dk

Analyse & Tal